

השלבים בביצוע הפתרון הסופי

א. ידע:

שלבי הפתרון הסופי:

- בורות הירי
 - הקמת מחנה ההשמדה חלמנו – רצח באמצעות משאיות גז.
 - מבצע ריינהארד – הקמת מחנות ההשמדה בלז'ץ, סוביבור וטרבלינקה
 - הקמת מתקני ההשמדה ההמוניים במחנות מיידנק ואושוויץ
 - צעדות המוות.
- ועידת ואנזה - מה היו מטרות כינוס הוועידה?
- מיהם נציגי הרשויות שהשתתפו בוועידת ואנזה?(התלמידים אינם נדרשים לדעת את שמות המשתתפים).
- מהם הנושאים שעלו במהלך הוועידה, כעולה מהפרוטוקול?
- מה ניתן ללמוד מפרוטוקול הוועידה על הטטליות של הפתרון הסופי?

ב. מיומנויות:

- ניתוח טקסט מילולי
- ניתוח קטע מסרט דוקומנטרי
- ניתוח עדות מצולמת
- הבחנה בין דעה לעובדה
- השוואה

ג. שיעורים ומצגות:

[שיעור - יעל בוגין](#)

[מצגת למורה](#)

ד. שאלות:

1. קרא קטע מתוך מכתבו של איש המשטרה ולטר מטנר מוינה, לאשתו:

” כשהגיעה המשאית הראשונה (של הקורבנות) היד רעדה לי קצת, אבל מתרגלים. כשהגיעה המשאית העשירית כבר כיוונתי בשלווה גדולה יותר ויריתי בביטחון בנשים, בילדים ובתינוקות הרבים. מתוך ידיעה שגם לי יש שני תינוקות בבית, והאספסוף הזה היה עושה להם אותו דבר, אם לא משהו גרוע פי עשרה. המוות שהענקנו להם היה מוות נחמד ומהיר בהשוואה לעינויי

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

הגהנום שעברו אלפים על גבי אלפים במרתפי הגפ"או (משטרה חשאית סובייטית) . תינוקות עפו בקשת רחבה, ואנחנו ירינו בהם כשעוד היו באוויר, לפני שנפלו לבור ולמים. רק להיפטר מהחלאה הזאת, שגררה את כל אירופה ועדיין מסיתה באמריקה.. אני כבר מצפה לכך בעצם, ורבים אומרים כאן, שאחרי שנחזור הביתה יגיע התור של היהודים שלנו. האמת היא שאסור לי לספר לך הכל."

בראונינג כריסטופר, הדרך אל הפתרון הסופי, התפתחות המדיניות הנאצית כלפי היהודים ספטמבר 1939-
מרס 1942, יד ושם, י-ם, תשס"ה. עמ' 340)

בחר מספר הלימוד שני קטעי מקור (מילוליים או חזותיים) אשר הכשירו את איש המשטרה לבצע את משימת הרצח שאותה תיאר במכתבו. הסבר כיצד המקורות שבחרת הכשירו את הנאצים לבצע משימות רצח כמו זו המתוארת במכתב.

2. שאלה מתוך בחינה בסח"ב, בן-גוריון פ"ת, תש"ף:

דמותם של רוצחים

קרא את המקורות וענה על השאלה שאחריהם

קטע מס' 1

רודולף הס (מפקד מחנה אושוויץ) במשפטו :
תמיד הדגישו כי אם יש ברצונה של גרמניה לשמור על חייה, הכרח להשמיד את היהדות העולמית, וכולנו האמנו שזאת האמת לאמיתה [...]. נטלתי עלי את המשימה [ביצוע ההשמדה] כדבר שכבר קיבלתי לפני כן - לא רק אני, כל אחד. חשבתי זאת לדבר נכון לגמרי [...], הכל התאים בדיוק למה שהטיפו לי במשך שנים..."

קטע מס' 2

בנאום שנשא הימלר בינואר 1944 בפני קציני צבא בכירים אמר :
"כאשר נתן לי הפיהרר את הפקודה לבצע את הפתרון הטוטאלי של בעיית היהודים, היססתי תחילה. האם אוכל לדרוש מאנשי הס"ס הטובים שלי את ביצועה של משימה איומה כל כך...ואולם, סוף סוף היה מדובר בפקודתו של הפיהרר שאחריה אין לערער. בינתיים הושלמה המשימה ובעיית היהודים שוב אינה קיימת..."

הסבר אלו תהליכים שהתרחשו בחברה הגרמנית הובילו לרצח העם היהודי על פי קטעי המקור שלפניך? הבא ציטוט מתאים מכל קטע.

3. שאלה מתוך בחינה בית ספרית בסחל"ב, רמות בת-ים, תש"ף:

תחילת השמדת יהודי אירופה ו'הפתרון הסופי'

"בהשפעת הנאצים נהפכו יהודי פולין במהירות לשם נרדף למחלות, צפיפות, סחר בשוק האפור, זוהמה ורעב- והפתרון להן היה גירוש המוני. בשלב הבא, בשנת 1941 היו מיליוני היהודים בתחומי ברית המועצות למילה נרדפת לבולשביזם. בזמן המלחמה בברית המועצות, התרחש המעבר החד מהיעלמות מזדמנת של יהודים לרצח המוני ומהיר.

מדיניות הגזע הנאצית הייתה רדיקלית יותר בד בבד עם שיאי ההצלחה של צבא גרמניה – אופוריית הניצחון עודדה את היטלר וחיזקה את גאוותו, והוא העז להקצין את מדיניותו עוד ועוד. עם התחזקות "מלחמת ההשמדה" בברית המועצות והתחזקות השאיפה לכבוש את אירופה כולה נפלו גם המחיצות האחרונות. באוקטובר 1941 התרחשו האירועים במהירות. החזון של "הפתרון הסופי" התגבש במוחם של המנהיגים הנאצים והחל לקרום עור וגידים. בעיצומו של רצח המוני של מיליוני יהודים ושל לא יהודים בברית המועצות, לא נחרדו עוד אזרחים גרמנים מן השורה מהרעיון של החלת "הפתרון הסופי" של היטלר גם על יהודי אירופה כולה." (מתוך: כריסטופר ר' בראונינג, הדרך אל הפתרון הסופי: התפתחות המדיניות הנאצית כלפי היהודים--ספטמבר 1939-מרס 1942)

א. נסח שאלת הרחבה בנושא תחילת השמדת יהודי אירופה שלדעתך חשוב לשאול בעקבות קריאת הקטע. אין לכתוב שאלות הכתובות בשאלון זה. הסבר את החשיבות של שאלת ההרחבה שכתבת ללימוד נושא הפתרון הסופי של יהדות אירופה. בסס הסברך על המציאות ההיסטורית באותה התקופה.

ב. ערוך השוואה באמצעות שני תבחינים (קריטריונים) בין היחס ליהודים בתקופת הפתרון הסופי לבין היחס ליהודים בגרמניה הנאצית בשנים 1933 - 1939 כפי שלמדנו. מהי מסקנתך מהשוואה זו על התהליכים שעברו מצד אחד הנאצים ומצד שני היהודים במהלך השוואה?

ה. הצעות למטלות נוספות:

1. קראו את קטעי המקור וצפו בעדות:

" בחודשים אלו בא לעולם מחנה ההשמדה. לאחר שראה במו עיניו את הרצח ההמוני ביריות מינסק, הבין הימלר שדרך זו אינה יעילה משום שהיא מצריכה כוח אדם רב, גוזלת זמן יקר ופומבית מידי, ואף משפיעה לרעה על עצביהם של העוסקים בה. חלק מן הרוצחים נשברו ובכו, שתו לשוכרה או לקו בהתמוטטות עצבים. אחד מהם אף הסתובב בבסיסו וירה ללא אבחנה

מדינת ישראל
משרד החינוך
המוזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

בחבריו. בנובמבר 1941 התמחה בית חולים פסיכיאטרי אחד לפחות בטיפול באנשי ס"ס שהתמוטטו לאחר שנטלו חלק ברצח ההמוני"

לויך, איתמר, לך, שלומית, הנדון : השמדה, ועידת ואנזה והפתרון הסופי, מודן, 2012, ישראל. עמ' 51.

" קושי שני היה שההוצאות להורג ההמוניות היו פומביות מדי. הידיעה על מעשי הטבח נפוצה בקרב החיילים הגרמנים, ואלה בתורם צילמו תמונות, כתבו מכתבים ודיברו עם בני משפחה ועם חברים כשיצאו לחופשות. השמועה על מעשי הטבח בחזית הרוסית חלחלה לתוך החברה הגרמנית."

בראונינג כריסטופר, הדרך אל הפתרון הסופי, התפתחות המדיניות הנאצית כלפי היהודים ספטמבר 1939-
מרס 1942, יד ושם, י-ם, תשס"ה. עמ' 400.

צפו בקטע העדות עד דקה 1: 31:

<https://youtu.be/2yLyf6198iA?t=54>

הסבירו את הקשיים שהתעוררו בביצוע הרצח בבורות .

2. צפו בקטע מתוך הסרט "ועידת ואנזה " (2001) : <https://youtu.be/G0J8hsvc5Fs>

הסבירו כיצד מתבטאת הטוטליות של הפתרון הסופי בוועידה.

3. צפו בעדותו של שורד הרצח של יהודי ראדון : <https://youtu.be/o0m4etngsCw>

הציגו את מאפייני שלב הרצח בבורות והסבירו מי היו השותפים ברצח.

4. צפו בעדויות נשים ששרדו את צעדת המוות וקראו את הטקסט וענו על השאלה שלאחריו :

<https://youtu.be/EHLQNEwoBzw>

"שאלה מעניינת נוספת שנבדקה במחקר היא מדוע לא רצחו הגרמנים את האסירים מיד אלא שלחו אותם בצעדות מוות. פרופ' בלטמן חקר ומצא כי הייתה הוראה של הימלר לפנות

מדינת ישראל
משרד החינוך
המוזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

את מחנות הריכוז כדי שהאסירים לא יפלו בידי האויב ויחשפו כל מה שהתרחש במחנות.
הוא ניסה לשמור על האסירים היהודים כקלף מיקוח במו"מ שניסה לנהל עם מעצמות
המערב. ואולם כל השיקולים האלה קרסו נוכח המציאות שבה הקשר עם מקבלי ההחלטות
ברייך התרופפו והתנתקו בשל המצב הצבאי בגרמניה בסיום של המלחמה."
מתוך מאמר בקורת לספר: בלטמן דניאל, צעדות המוות, 1944 - 1945, יד ושם, 2010.

הסבירו כיצד פירשו השורדות את מטרת צעדת המוות וכיצד הסביר אותן ההיסטוריון, האם
לדעתכם קיימת בכך סתירה?